
Lily Císařovská: FHS je vstřícná a liberální se vším, co to obnáší

Mgr. Lily Císařovská působí na [Fakultě humanitních studií UK](#) od roku 2007, od roku 2008 dodnes je vedoucí Komunikativního modulu. Vyučuje anglický jazyk v kurzech *AJ - Advanced*, *Úvod do studia jazyka*, *Nácvik anglického překladu* aj. Působí v akademickém senátu fakulty. Kromě toho se věnuje překládání.

Na FHS pracujete již mnoho let, jak si vzpomínáte na své první dny na fakultě? Jaké to tehdy bylo a co Vás přivedlo zrovna sem?

Institut základů vzdělanosti, předchůdce fakulty, vznikl již počátkem 90. let. Ta doba byla opojná, plná naděje a optimismu. Věci, o něž jste dlouho a marně usilovali, šly najednou snadno a s úsměvem. Například nám domů po létech marných žádostí najednou zavedli telefon. Byla to sice desátá přípojka na místní paralelce, ale většinou dokonce fungoval.

Ten telefon symbolicky ohlašoval novou éru. Byl čerstvě připojený, když zazvonil – a jestli prý bych nevezala angličtinu na IZV. Neměla jsem žádné kurzy, právě jsme se vrátili z Austrálie, a tak jsem kývla. Dalo by se tedy říci, že na FHS mě přivála zvláštní shoda okolností.

Z první výpravy do Legerovy ulice mi utkvěly bílé kachlíčky na zdech jako výmluvné memento příběhů, které se tam odehrály. Učila jsem potom v L4, v místnosti s okny do dvora, v níž zemřel Jan Palach. Už tenkrát někteří studenti nevěděli, kdo to byl, ale ještě jich nebylo moc.

Počátky IZV byly prosyceny atmosférou tehdejší doby. V prvních letech se naši studenti často rekrutovali z řad uchazečů nepřijatých na jiné fakulty, kteří „pincárnu“ vnímali jen jako dočasné překlenovací řešení. Ale když se nakonec dostali tam, kam se hlásili původně, často se rádi vraceli, protože najednou postrádali tu charakteristickou „dynamiku ducha“, již na IZV brali jako samozřejmost, ale na starých fakultách nenašli. Těžko přesně vymezit, co to vlastně bylo. Možná tu proudilo něco z toho, co jsme si před Listopadem ve svém alternativním světě tiše střídali, nebo to bylo tím, že tenkrát ještě jsme se téměř všichni znali jménem, že IZV bylo takové osobní a jedinečné setkávání různých lidí a osudů. Nevím. Možná Vám přijde, že si to idealizují, ale pro mě tam ona těžko definovatelná otevřenost a spontánnost byla. To je základ, bez kterého se dobře učit nedá. A myslím, že FHS si to svým způsobem uchovala dodnes.

A pokud se takto podíváte zpět, dokážete říct, co Vás na této fakultě stále udržuje a přitahuje? Myslíte, že existuje něco jako „duch FHS“?

Jak už jsem řekla, člověk má tendenci pokládat to, co je kolem něj, za samozřejmé, a teprve při setkání s jinakostí poznává, že to, co je, také být nemusí. To platí i o FHS, která je vstřícná a liberální se vším, co to obnáší. Podle mého tahle atmosféra velmi tlumí tíži současné doby a já jsem vděčná za to, že můžu všechna zklamání soudobé společnosti sledovat z téhle oázy. Pochopitelně netvrdím, že jsme zcela imunní vůči vnějším tlakům nebo vlivům, o nichž píše Liessmann, a nevím, jestli to vůbec v současném světě jde, ale domnívám se, že ve srovnání s jinými institucemi jsme na tom nebývale dobře. Můžeme pěstovat jazyk, filosofii, duchovní dějiny, a to je důkaz, že jsme stále schopni odolávat všeobecné tendenci „zkapitalizovat ducha“.

Pro mě je například zásadní, že mám úplnou volnost v tom, jak budou mé hodiny vypadat, že je můžu intuitivně dotvářet podle nastalé situace. Mám je samozřejmě vždycky připravené, ale přesto nikdy dopředu nevím, jak se budou konkrétně vyvíjet. Tahle otevřenost a důvěra je obrovský stimul a zároveň zavazuje. Je to příležitost uplatňovat cosi jako tvůrčí princip i v něčem tak daném, jako je výuka jazyků nebo práce s důvěrně známými texty. Myslím, že na té atmosféře se podílí každý, kdo na fakultě je, každý k ní něčím jedinečným přispívá. A nevím, jestli si vůbec uvědomujeme, jak skvělé vedení naše fakulta má. Duch školy, to jsou lidé, kteří ji vytvářejí, a já zkrátka mám lidi, kteří tu jsou, ráda.

V rámci svého působení na fakultě velmi často přicházíte do styku se studenty především z bakalářského stupně studia. Přemýšlela jste někdy o tom, co takto mladé lidi může přitahovat či fascinovat na naší fakultě?

Když se mladý člověk hlásí na nějakou školu, vůbec neví, co ho čeká. Poptává se, zjišťuje, sbírá informace, ale jaká ta škola skutečně je, dopředu vědět nemůže. To ostatně platí v životě ve všem.

A většina studentů se k nám asi hlásí z jakési setrvačnosti: nevědí, co vlastně chtějí, nevědí co dál, a tak se rozhodnou dál studovat v naději, že se časem jejich „po-volání“ samo ukáže. FHS skutečně leckomu potřebnou inspiraci dá. Možná také, že o fakultě někde slyšeli; koneckonců na naše absolventy natrefíte každou chvíli – v médiích, tisku, v různých institucích či neziskovkách atd. Jistě, mezi studenty jsou i takoví, kteří sem přišli rovnou s jasným cílem, ale těch bude minimálně. Myslím, že mladí lidé pragmaticky zaměřeni na rychlý hmotný prospěch se budou spíš hlásit jinam než na FHS a ti, kdo mají jasně vyhraněné zájmy, se zas budou i v bakalářském stupni ucházet o specializovanější studium.

A jak si vzpomínáte na svá studentská léta? Jaký obor a kde jste studovala?

Vystudovala jsem FF UK, angličtinu a bengálštinu. Za mých studentských let vůbec nebylo možné si individuální studijní programy sestavovat podle zájmu a zaměření, jako si je studenti skládají dnes. Moc na výběr nebylo, ba vůbec byl zázrak, že jsem se dostala, když poměr přihlášených k přijatým na tuto kombinaci byl zhruba 1: 120. Mně nejspíš pomohlo, že jsem už tři roky chodila na hindštinu. Měli jsme štěstí, že jsme ještě na fakultě zastihli skvělé lidi, za nimiž postupující normalizace na dlouhá léta zrovna zabouchávala dveře. Tak například Dušan Zbavítel náš tříhlavý kroužek každé pondělí v sedm ráno ve vymrzlé knihovně Orientálního ústavu v Lázeňské ulici na Malé Straně fascinoval svým vyprávěním o horkém indickém slunci, o legendách a tradici, o filosofii a kultuře a nás ani nenapadlo, že to dělá nejen bez nároku na honorář, ale že tím také riskuje strašlivý průšvih. A nejen on, nýbrž i ti, kdo nám tato setkávání umožnili.

Byl to výborný vypravěč. Ty jeho hodiny jsme milovali. Je až s podivem, kolik úžasných věcí se dělo i v té úmorné šedi normalizačních let. Začínaly bytové semináře, domácí univerzity, domácí divadla, výstavy. Tupou normalizační ideologií jsme rozpouštěli apeironem ducha. Normalizační léta, to byla dnes už nepředstavitelná šed' a žalostná ubohost zbytečných problémů každodennosti, a tak ty bytové semináře měly neobyčejnou sílu. O možnostech, které máme dnes, se nám ani nesnilo. Ale o to hmatatelněji jsme viděli, jak jsou ty duchovní věci podstatné. Myslím, že jsme ten čas nepromarnili.

Co pro Vás znamená „umět“ cizí jazyk – je to konkrétní úroveň znalosti nebo ještě něco jiného?

Víte, ono vždycky záleží na tom, odkud se na věc díváte. Něco „umět“ je spíš určitý způsob či přístup k věci, ne množství informací nebo naučené dovednosti, které využíváme mechanicky. Dala jste to „umět“ do uvozovek – nejspíš proto, že cítíte tu unikavost. „Umět“ evidentně souvisí s uměním, ale zeptejte se umělce, jestli své umění umí. Co vám odpoví? Že umět není trvalý stav, který jednou dosáhneme, a pak je náš navždycky. Umět je vytvářet neustále nanovo, neustále chtít o něco víc. Proto vám umění nemůže zaručit žádný diplom, žádný certifikát.

Dnes je módnější mluvit o „jazykové kompetenci“. Je symptomatické, že o kompetenci se mluví hlavně ve spojitosti s jazyky cizími, zatímco kompetence v jazyce mateřském je pokládána za cosi samozřejmého. Já nechci zpochybňovat znalosti mateřštiny: Všichni ji známe v takové míře, v jaké ji užíváme, a právě o to jde. Nabízí se tu známý Wittgensteinův výrok: „Hranice mého jazyka jsou hranicemi mého světa“. Lakonicky řečeno, zatímco kompetence zdůrazňuje dovednosti a funkčnost, „umění“ chce meze překonávat.

Otázka, co to vlastně je ta kompetence, je dosti spletitá. Zaměstnává spousty odborníků v nejrůznějších institucích a na mnoha úrovních. Vidím v tom i odraz současného paradigmatu, které oceňuje především výkon a účelnost. Avšak definovat kompetenci bez kontextu je jako snaha o kvadraturu kruhu, protože kompetence je vždy nějak vázána na určitou situaci. Je dost příznačné, že o kompetencích se přesto často mluví, jako by byly univerzálně platné. Je to jeden z běžných příkladů šalby, kterou nám jazyk předvádí. Vezměte si například někoho, kdo v nějaké nadnárodní korporaci obstarává firemní poštu. Píše obchodní dopisy se všemi náležitostmi a na e-maily odpovídá adekvátně. Svou práci tedy vykonává bezchybně, to znamená, že má odpovídající jazykovou kompetenci. V čem spočívá jeho práce? Sestavuje bezchybné dopisy z prefabrikovaných vět do předem daného formátu. Pro takovou práci jsou jistě zapotřebí určité jazykové dovednosti, ale znamená to automaticky, že dotyčná osoba ony jazyky „umí“?

Jazyk je přece daleko, daleko víc než ten úzký komunikační proužek, na němž se obvykle pohybujeme. Dokud si uvědomujeme tuto rozlehlost, dokud svou kompetenci vnímáme s onou doložkou o vázanosti na konkrétní situaci, máme k jazyku respekt. Pak se nejspíš budeme pořád učit, ptát, žasnout a svou kompetenci vnímat přiměřeně a ve smyslu té vázanosti na konkrétní situaci. A to je myslím v pořádku. Jazyk nám slouží tak, jak my sloužíme jemu. Je v tom vzájemnost a ta je podmínkou komunikace, kterou jazyk umožňuje. Jsem toho názoru, že neúcta k jazyku se člověku vrací – třeba ve formě zbytečných konfliktů, jež plynou z „ne-do-rozumění“.

Asi byste se divila, kolik lidí si dnes myslí, že respekt k jazyku omezuje jejich osobní svobodu. Jsou přesvědčeni, že nemají zapotřebí něco respektovat, nějaká pravidla či úzus. Nechtějí vidět, že námahu, kterou si ušetřili, za ně musí vynaložit někdo jiný, aby jim rozuměl. Slýcháme od studentů: „Já žádnou interpunkci (gramatiku, pravidla, přesnost) nepotřebuju, to je jen forma, přežitek, i bez toho je mi přece rozumět, semtostejnějgđáneumně!“ a tím pro ně celá věc končí. Věřte nebo ne, opravdu se nám to stává. A jestliže se pak tento „sebevědomý“ člověk díky vlivným kontaktům protlačí do médií, do tisku (což se skutečně stalo), škodí nám to všem.

Jak hodnotíte nabídku studia cizích jazyků na FHS UK? Napadá Vás, co by bylo ještě potřeba v této oblasti vylepšit či změnit?

Nabídka jazyků je poměrně široká. Pravda, některé kurzy jsou hodně plné, ale na druhé straně to bývá i tak, že jsou přeplněné pouze na začátku semestru a postupně se vyliďňují. Někteří studenti mají zpočátku velké oči a pak nestíhají. Jazyk potřebuje čas a bdělost vědomí, ostatně jako všechno, co má nějakou hodnotu. Podle mého není třeba mít kurzů hodně, ale spíš je naplno využívat. Forma studia na vysoké škole by už měla být trochu jiná, než aby vás pořád někdo vodil za ručičku a kontroloval. Chce-li se někdo něčemu naučit, tak se to naučí. Když si kurz zapíšete jako povinně volitelný předmět, stává se z něj povinnost. Člověk ale nerad dělá to, co musí. Potom se studenti ptají, kolik že můžou mít absencí, aby dostali zápočet. Co je to za otázku? Buď se chci něco naučit, tak se do toho ponořím naplno, anebo nechci, a pak se do kurzu nehlásím. Ale vybírat si svůj „nárok“ na absence mi připadá velmi nedospělé. Učení nesmí být mechanické biflování, ale objevování; člověk si musí hrát a zapojit vědomí.

Ptáte-li se, co je podle mě třeba změnit v oblasti jazykové výuky, pak si myslím, že je to vztah k jazyku vůbec. Onen úzký prostor každodenní komunikace, v němž se běžně pohybujeme, je pro akademickou úroveň dost málo. Takový jazyk nestačí na vyjádření náročnějších myšlenek. A bez schopnosti aspoň v jednom jazyce přesně chápat a přesně formulovat (což přirozeně bývá mateřština), se dá sotva dobře naučit dalším cizím jazykům. Myslím, že alespoň jeden jazyk by měl vzdělaný člověk ovládat skutečně dobře. Občas mě opravdu zamrazí, když někteří studenti ani netuší, že věty v jejich překladech (nebo e-mailech) jsou bláboly postrádající smysl, nebo když papouškují naučené poučky a neptají se po významu. Chyby nevadí – ba naopak, někdy mohou být velmi prospěšné, ale vadí, když jsou to stále stejné chyby. Abyste mi dobře rozuměla, já vůbec nehájím nějaký purismus, ani nemám přehnané nároky na pravopis či gramatiku, to vůbec ne. Opravdu chci jenom to, aby věty měly jasný a jednoznačný význam. Jazyk slouží humanitním oborům jako médium, jako nástroj, a tak je nutné umět s ním dobře zacházet. Jazyková kultura, krása jazyka, už je jen taková kosmetická nadstavba, která s postojem k jazyku automaticky souvisí.

S anglickým jazykem pracujete též v rámci své překladatelské činnosti. Jaké největší úskalí dle Vašeho názoru skrývá tato práce a co byste s ohledem na vlastní zkušenosti doporučila našim studentům při vypracování tzv. „skeletových překladů“?

Překládání je osamělý běh na dlouhé trati. Je to jedinečná zkušenost, a jak známo, zkušenost je nepřenositelná. Pokud studenti chtějí naplno využít příležitosti, kterou jim OJAK nabízí, či přesněji, pokud chtějí zúročit čas a námahu, kterou do atestu nutně musejí vkládat, pak je velmi důležité rozumně hospodařit s časem tak, aby nepracovali ve stresu a ve spěchu. Je třeba pozorně naslouchat překládanému textu. Je třeba u překládání myslet. Když budou mít dost času, začnou si hrát, zkoumat, objevovat souvislosti a hledat, a pak se jim vše mnohonásobně vrátí. Zahlédnou jazyk jako celistvou bytost, zahlédnou svou vlastní jinakost ve vztahu k výchozímu jazyku, budou vnímat detaily i celek současně. Hravost není bezduchá zábava, nýbrž zaujetí. Myslím, že leckterým studentům se to skutečně podařilo. Potom říkají, že se jim po překládání docela stýská, a já jim to věřím.

Stručné praktické návody k překladu studenti najdou v SISu u Ověření jazykové kompetence, něčemu se mohou naučit i na seminářích Návčik anglického překladu nebo na konzultacích, ale s překladem si musí pohrát už sami. Překládání je záležitost natolik individuální, že Vám tu žádný jednoduchý univerzální trik poradit nedokážu.

Když odhlédneme od pracovního života, jak nejradyji trávíte svůj volný čas? Máte nějaké koníčky, kterým se ráda věnujete?

Volného času mám bohužel velmi málo, a tak mi na koníčky v pravém slova smyslu už nezbývá. Pořád si nicméně namlouvám, že se jednou ke svému největšímu koníčku ještě vrátím. Co to je, si z pověřivosti nechám s dovolením pro sebe. Mám také velmi ráda hudbu, především klasiku – starou i moderní, bez ní si svět nedovedu ani představit. A potřebuji přírodu – les, louky, vůni země po dešti, nebe, koukat se do krajiny – jak se honí mraky, jak běží světlo.

A co se týká Vaší angažovanosti v akademickém senátu, jaké jsou Vaše motivace?

Právě proběhly volby do senátu a žalostná účast studentů vypovídá o tom, že nejspíš ani netuší, jak zásadní je senát pro akademickou samosprávu a nezávislost. V této spojitosti se mi vnucují různé analogie i s jinými důležitými věcmi: že totiž dokud je máme a dokud fungují, je často nevnímáme a nestaráme se o ně. Většinou si jich začneme všimnout, až když se porouchají, a to může být pozdě. Práci v senátu chápu spíš jako službu, jako svůj podíl na chodu fakulty. Senátor nemá téměř žádnou pravomoc, má jen jeden malinký hlásek, ale i ten někdy může být dobrému ku prospěchu.

S jakým největším problémem se podle Vás v současné době potýká Akademický senát FHS UK a jaká možná řešení pro překonání tohoto problému vidíte?

Jako problém skutečně vidím tu malou účast u voleb, což nejspíš znamená, že plénum akademické obce dostatečně nevnímá spojitost mezi senátem a akademickými svobodami. Problémem je taky nedostatek času; některé body k jednání bývají občas časově náročné na přípravu – různé formální či formulační úpravy předpisů a regulí, které senát schvaluje, v sobě např. můžou skrývat řetěz dalších souvislostí, které je velmi obtížné dohlédnout se všemi možnými důsledky.

Jinak si myslím, že senát pracuje dobře: vládne v něm společná dobrá vůle, vzájemný respekt a starost o fakultu.

[Lily Císařovská: Kde není zájem, tam je biflování \(rozhovor\)](#)

Co byste na závěr našeho rozhovoru popřála svým kolegům a studentům v novém roce?

Aby měli radost z toho, co dělají, a neztratili schopnost žasnout. Což je vlastně totéž. A aby měli čas, energii i potřebné prostředky dotáhnout to, co začnou, do nějakého logického celku, cíle, tvaru, aby to pak mohli předávat dál.

Děkuji Vám za rozhovor.

Kateřina Tourková
2. ledna 2014